

# Omgaan met vertrouwelijke gegevens en privacy

## Privacy

Privacy is een essentieel onderdeel van ons mens zijn. We kunnen niet zonder een privégebied waarin niemand ons bekijkt. Zonder privacy raken we ontmenselijkt. De verborgenheid geeft ons het vermogen te zijn wie we zijn. Ze is het geheime centrum van ons bestaan, dat zonder haar wegwijnt.

## Omgaan met Privacy

Een juridisch kader is onvoldoende om de verscheidenheid van situaties te omvatten waar privacy in het geding is. Daarom dienen drie ethische principes een richtsnoer te zijn:

**A: vertrouwen,**  
**B: zorgvuldigheid**  
**C: overleg.**

- A. Het gegeven dat mensen vertrouwelijke informatie met je delen, heeft veel te maken met het vertrouwen dat ze in je hebben. Wat je met de informatie doet, is van invloed op de vertrouwensrelatie die je hebt opgebouwd. Beschaam je het vertrouwen dan breek je meer af dan je opbouwt.
- B. Zorgvuldigheid (zorg en nauwkeurigheid) bij het doorgeven van informatie is vereist: met welk doel, aan wie, wat en hoe geef je iets door? Let wel: informatie die je krijgt of geeft aan anderen is steeds gekleurd vanuit eigen waarden en ervaringen.
- C. Taken zijn vaak zeer specifiek en regelgeving is zo ingewikkeld dat je niet in staat bent alles alleen op je te nemen. Overleg met collega's en/of een medeverantwoordelijke is vaak nodig en wenselijk. In een overleg dient zorgvuldigheid in acht genomen te worden en vertrouwen niet geschaad.

## Bescherming van Privacy

Voor de bescherming van de privacy is een zorgvuldige wijze van besluitvorming en handelen van de overheid, de instelling, de hulpverleningsinstantie, de vrijwilligersorganisatie of het bedrijf waar je aan verbonden bent van het grootste belang. In het laatste geval is het vaak nodig te voorkomen dat vertrouwelijk informatie wordt gelezen of gehoord door mensen die daartoe niet bevoegd zijn. Bij het omgaan met vertrouwelijke informatie speelt discretieplicht en/of beroepsgeheim een rol. Discretieplicht is de plicht die je hebt vanuit het belang van de instantie of organisatie waar je werkt als vrijwilliger of beroepskracht. Beroepsgeheim is aan de orde als er sprake is van de vervulling van een hulpverlenende taak als noodzakelijke vertrouwensfiguur. Het beroepsgeheim steunt op het bestaan van een vertrouwensrelatie. Bij vertrouwelijke informatie gaat het niet alleen om informatie die je wordt meegedeeld, maar ook om informatie die je zelf vaststelt, in een dossier leest of rechtstreeks of onrechtstreeks van anderen verneemt.

## Hoeder van Privacy

Respect voor privacy en de bescherming hiervan vraagt om een persoonlijke, publieke, uitspraak van ons in de vorm van een integriteits- en geheimhoudingsbelofte.

## Spelregels (zie voor wat deze regels nader inhouden: *Wet Bescherming Persoonsgegevens*)

1. We gaan **zorgvuldig en vertrouwelijk** om met de persoonsgegevens van hen die zorg of dienstverlening vragen of ontvangen.
2. We leggen alleen **persoonsinformatie** vast als dit noodzakelijk is. We beperken de persoonsinformatie daarbij zoveel mogelijk.
3. Ieder heeft **recht op inzage** in wat over hem of haar is vastgelegd en kan daar **kanttekeningen** bij plaatsen.
4. **Uitwisseling van persoonsgegevens** tussen organisaties gebeurt alleen nadat de persoon die het betreft toestemming heeft verleend en alleen voor zover dat voor de gevraagde of te leveren zorg of dienstverlening noodzakelijk is.
5. Als noodzakelijke zorg of dienstverlening niet kan worden geboden, omdat de noodzakelijke toestemming geweigerd wordt, **kan worden afgeweken** van punt 4.
6. We zijn **aanspreekbaar** op hoe we persoonsgegevens vastleggen en er mee omgaan.
7. We **bewaren** persoonsgegevens zo lang deze nodig zijn voor het doel waarvoor ze zijn verzameld of worden gebruikt. Daarna **vernietigen** we ze.

## Integriteits- en geheimhoudingsbelofte

1. Ik beloof geheim te houden alle informatie die mij gedurende mijn werkzame periode ter kennis komt waarvan ik weet of vermoed dat deze vertrouwelijk is.
2. Ik beloof deze informatie alleen aan anderen te verstrekken als dit noodzakelijk is voor de uitoefening van mijn taak of als ik daartoe wettelijk verplicht ben.
3. Ik beloof bij het uitoefenen van mijn taak geen gegevens vrij te geven aan anderen dan diegenen die gerechtigd zijn er kennis van te nemen.
4. Ik beloof er alles aan te doen om te voorkomen dat schriftelijk materiaal met vertrouwelijke informatie, zoals verslagen of e-mails, onder ogen van derden zullen komen. Ik beloof geen vertrouwelijke stukken onbeheerd achter te laten, ook niet op mijn bureau of op de plek waar ik werk.

naam	geboortedatum	geboorteplaats
functie		
plaats	datum	
handtekening		

Getekend ten overstaan van:      naam                                      handtekening

Naam van instelling / organisatie / orgaan / bedrijf

## Toelichting bij 'Omgaan met vertrouwelijke gegevens en privacy'

*Vertrouwelijke informatie* op schrift is te herkennen doordat er 'vertrouwelijk' op staat of doordat een stempel of aantekening een document als vertrouwelijk kwalificeert. Ook niet-schriftelijke informatie kan een vertrouwelijk karakter hebben. Het betreft dan bijvoorbeeld interne uitspraken, discussies, verschillen van mening of zaken die je in het kader van je functie zijn toevertrouwd.

Het kan zijn dat datgene wat in vertrouwen is meegedeeld te zwaar is om alleen te dragen, bijvoorbeeld mishandeling, een misdrijf of ernstige lichamelijke of geestelijke beschadiging van mensen. Of het kan zijn dat zwijgen medeplichtig maakt. In beide gevallen is het van belang net zo lang met betrokkene in gesprek te gaan tot zwijgen doorbroken kan worden. Loopt deze weg dood, dan gelden de rechtsbeginselen van subsidiariteit en proportionaliteit. *Subsidiariteit*: de hulpverlener probeert de cliënt ervan te overtuigen zelf aangifte te doen of de betreffende instanties of personen in te lichten. Dit betekent dat er allerlei wegen zullen moeten worden bewandeld die het geheim niet openbaren, maar die er wel toe kunnen leiden dat het betreffende misdrijf niet (meer) zal voorkomen. *Proportionaliteit*: welk belang weegt zwaarder, dat van de cliënt of dat van de bedreigde of de samenleving. Om het belang van de bedreigde/de samenleving te laten prevaleren, kan het in het uiterste geval nodig zijn de geheimhoudingsplicht te schenden. Hiervan moet de cliënt op de hoogte worden gesteld, tenzij dit een strafrechtelijk onderzoek zal belemmeren.

In een situatie waarin een arts, maatschappelijk werker, psychotherapeut of andere betrokkene bij één van de anderen advies wil vragen over een speciale situatie van een cliënt, kan hij/zij dit doen onder de noemer van *gedeeld beroepsgeheim*. Dit is juridisch gesanctioneerd. De informatie wordt enkel gedeeld als er eenzelfde betrokkenheid en finaliteit van hulpverlening is en de informatie-uitwisseling noodzakelijk is voor het hulpverleningsproces.

De informatieoverdracht moet het belang van de cliënt dienen. De cliënt vooraf geïnformeerd te zijn over het feit dat informatie kan worden gedeeld en er toestemming voor te verlenen. De toestemming moet specifiek zijn. Dit betekent dat je zo precies mogelijk beschrijft over welke informatie het gaat en wie zal worden geïnformeerd. De cliënt moet de vrijheid hebben om al dan niet zijn/haar toestemming te geven en eventueel ook later terug te trekken. Het akkoord om informatie door te geven kun je niet afleiden uit het gedrag van de cliënt of uit stilzwijgen. Het moet uitdrukkelijk besproken worden, wat niet wil zeggen dat de cliënt een schriftelijke toestemming moet geven. De cliënt moet geïnformeerd zijn over de gevolgen die het doorgeven van deze informatie met zich mee kan brengen.

Met een gedeeld beroepsgeheim mag niet kwistig worden omgegaan. Dat dit wel eens gebeurt, is niet een zaak van de wet, maar van verantwoordelijkheid voor elkaar om elkaar erop aan te spreken. Bij beroepsgeheim is zwijgplicht de regel.

De geheimhoudingsplicht die aan bepaalde beroepsgroepen wordt opgelegd (het ambts- of beroepsgeheim) heeft een juridische uitwerking gekregen in het *verschoningsrecht*. Met 'zich verschonen' wordt bedoeld dat iemand 'zich verontschuldigt' tegenover de rechter voor de weigering om bepaalde algemene burgerplichten te vervullen. Als iemand toestemming krijgt gebruik te maken van het verschoningsrecht, is hij of zij ontslagen van twee algemene burgerplichten: (a) de aangifteplicht (de plicht die iedere burger heeft om aangifte te doen als hij of zij kennis heeft van bepaalde ernstige misdrijven, zoals moord of verkrachting) en (b) de plicht getuigenis af te leggen of vragen te beantwoorden tegenover de rechter.

Aan de plicht tot geheimhouding en het recht op verschoning zit een grens. Artsen, advocaten en pastores hoeven niet ten koste van alles te zwijgen. In zeer uitzonderlijke gevallen zijn ze zelfs moreel verplicht om een groter maatschappelijk belang veilig te stellen. Daarbij valt te denken aan het voorkomen van een ernstig misdrijf, het afwenden van acuut levensgevaar of levensgevaar voor derden, het beëindigen van kindermishandeling en seksueel misbruik van kinderen en het beschermen van derden tegen besmettingsgevaar. Het gaat dus om situaties waarin er naar inschatting van de vertrouwenspersoon een belang in het geding is, dat meer gewicht heeft dan de private en publieke belangen die door het beroepsgeheim worden beschermd.

Bij het uitoefenen van je functie moet je soms gegevens delen met collega's of leidinggevenden. Hierbij geldt de *discretieplicht*: je geeft geen gegevens vrij aan anderen dan aan degenen die gerechtigd zijn er kennis van te nemen; en je geeft alleen door wat de ander moet weten ('need to know', dus niet: 'nice to know'); je doet het alleen als de cliënt voorafgaand geïnformeerd is en uit vrije wil een specifieke toestemming heeft verleend.

Voorbeelden van mogelijke *beveiligingsmaatregelen* zijn: clean desk, afsluiten van kasten, aanzetten van schermbeveiliging op de computer tijdens afwezigheid, regelmatig wijzigen van wachtwoorden, niet uitlenen van apparatuur of gegevensdragers aan derden.